

Talousvaliokunta torstai 18.05.2017 klo 12:00 / HE 47/2017 vp / Asiantuntijalausunto

Lausunto eduskunnan talousvaliokunnalle hallituksen esityksestä laeiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta (HE 47/2017 vp).

Lausuntonaan Etelä-Savon maakuntaliitto esittää seuraavan.

Lakiesitys on keskeinen osa laajaa sosiaali-, terveydenhuolto- ja maakuntauudistusta koskevaa lainsäädäntökokonaisuutta. Hallituksen esitys 47/2017 vp. sisältää säännökset, joilla määritellään miten valinnanvapaus tullaan käytännössä toteuttamaan. Sote- ja maakuntauudistuksen painopiste on siirtymässä lainvalmistelusta lakien täytäntöönpanoon. Samalla toiminnan painopiste siirtyy valtion tasolta maakuntien toimenpiteisiin.

Kuten yleisesti, myös tässä tapauksessa lainsäädäntö luo yleiset puitteet uudistuksen toteuttamiselle ja varsinainen vastuu valinnanvapauden täytäntöönpanosta on maakunnilla. Lainsäädännöllä ei siten voida eikä tule pyrkiäkään antamaan vastauksia kaikkiin yksittäisiin esille tuleviin kysymyksiin. Lainsäädännön täytäntöönpanovastuu tarkoittaa, että maakunnat uudistuksen toimeenpanevina viranomaisina ovat velvollisia kehittämään tarvittavat hallinnolliset toimintatavat ja soveltamaan lainsäädäntöä yksittäistapauksissa. Kuten esityksessä todetaan, tarvitaan maakunnissa uudenlaista johtamista.

Valinnanvapauden toteutuminen lain tarkoittamalla tavalla edellyttää, että maakunnat onnistuvat valinnanvapauden täytäntöönpanossa. Lakiesityksen mukaan maakunnille tulee laaja vastuu valinnanvapauden piiriin kuuluvien tuottajien hyväksymisessä, ohjauksessa ja valvonnassa.

Etelä-Savon maakuntaliitto pitää lakiesitystä pääosin valinnanvapauden toteuttamiselle asetettujen tavoitteiden mukaisena. Lausuntokierroksen jälkeen lakiesitykseen on tehty muutoksia, jotka parantavat lain toimivuutta käytännössä.

Lakiesityksessä kannetaan erityistä huolta, kuinka hyvin kansalaisten yhdenvertaisuus maan eri osissa toteutuu. Tämän vuoksi lakiesitykseen sisältyy useita keinoja, joilla valtio voi ohjata maakuntien toimintaa. Liian pitkälle vietyä valtion ohjaus saattaa kuitenkin johtaa maakuntien itsehallinnon perusteettomaan kaventumiseen. Tämän vuoksi tulee liian pitkälle menevän yksityiskohtaisen ohjauksen sijasta varmistaa, että maakunnilla on käytössään riittävät tiedolliset ja taloudelliset voimavarat valinnanvapauden toteuttamiseen.

Maakunnille on annettava jo uudistuksen käynnistysvaiheessa riittävästi tukea. Lakiesityksessä mainittua muutostukea tarvitaan valinnanvapauden käyttöönoton valmisteluun. Näin tarvittavat toimenpiteet voidaan tehdä riittävän huolellisesti. Alirahoitettu valinnanvapauden valmistelu vie pohjaa valinnanvapauden onnistuneella käynnistämiseltä lain edellyttämässä tiukassa aikataulussa.

Uudistuksen onnistuneen toteutuksen kannalta lakiesityksessä mainittu kansallinen muutostuki on tervetullutta. Tämä luo edellytykset sille, että kaikki maakunnat voivat toteuttaa valinnanvapauden lain edellyttämällä tavalla ja aikataululla. Valtion ohjaus ja muutostuki ovat tervetulleita maakuntien valmistelulle. Sote- ja maakuntauudistuksen mukaan lukien valinnanvapauden valmistelu perustuu kuitenkin ennen kaikkea maakuntien omaan asiantuntemukseen. Etelä-Savossa kuten muissakin maakunnissa on sote-uudistuksen esivalmistelussa mukana laajasti maakunnan sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoita. Etelä-Savon valmistelussa on käyty läpi laajasti sote-palveluiden kokonaisuus. Esivalmistelun jatkotyössä erityisesti esillä ovat sote-palveluiden järjestäminen, maakunnan liikelaitos ja valinnanvapaus.

Käynnissä olevassa Etelä-Savon valmistelutyössä hyödynnetään valtakunnallisen ja maakunnan oman asiantuntemuksen ohella myös muiden maakuntien kanssa tehtävää yhteistyötä ja käynnissä olevia valinnanvapauskokeiluja. Etelä-Savon maakunta ja muut Keski- ja Itä-Suomen yhteistyöalueen maakunnat toimivat tiiviissä yhteistyössä.

Valinnanvapauden tuoma keskeisin uudistus on sote-palveluiden tuottajien välille tuleva kilpailutilanne. Jotta uudistukselle asetetut tavoitteet kyetään saavuttamaan, on tuottajien välisen kilpailun oltava reilua. Kilpailulle on oltava selkeät pelisäännöt ja selkeä valvonta. Tältä osin lakiesityksen 60 § on pidettävä tarpeellisenä.

Yritysten väliseen kilpailuun markkinoilla kuuluu mahdollisuus käyttää erilaisia kilpailukeinoja toiminnan edistämiseen. Valinnanvapauden osalta maakunta määrittelee järjestäjänä sote-palveluiden hinnat. Kuten perusteluissa (s. 114) todetaan, korostuvat kilpailussa laadulliset tekijät. Lakiesityksen perusteella jää kuitenkin epäselväksi, miten sote-palveluita tuottava yritys voi muun yritystoiminnan tavoin hyödyntää kilpailukeinona markkinointia, mainontaa ja muita myyinnedistämiskeinoja.

Esityksen perusteluissa korostetaan palvelusta annettavan tiedon merkitystä. Mainontaa pidetään lähinnä uhkana. Toisaalta pidetään tärkeänä, että sote-palveluita tarjoava yritys pystyy taitavasti markkinoimaan palvelujaan ja siten kasvattamaan ja ylläpitämään asiakastytyvyyttä.

Vastuu valinnanvapauden piiriin kuuluvien tuottajien toiminnan valvonnasta on maakunnalla. Lakiesityksen 59 §:n perusteluissa todetaan, että julkiset hyvinvointipalvelut, joiden tarjoamisen tavoitteena ei ole taloudellinen hyöty, on katsottu jäävän kuluttajansuojalain sääntelyn ja muiden kuluttajaoikeudellisten sääntöjen soveltamisalan ulkopuolelle. Lakiesitys korostaa asiakkaille annettavan tiedon merkitystä valintapäätöksiä tehtäessä. Tarvitaan monipuolista tietoa tarjolla olevista, valinnanvapauden piiriin kuuluvista sote-palveluista. Lakiesitys ei anna täsmällisiä ohjeita siihen, miten valinnanvapauden piiriin kuuluvien palveluiden markkinointia säännellään ja miten valinnanvapauden piiriin kuuluvien sote-yritysten markkinointia valvotaan.

Valinnanvapauden piiriin kuuluvien yritysten markkinointia ei ole tarkoitus rajoittaa. Kun myyinnedistäminen on olennainen osa yritysten välistä kilpailua, olisi luonnollista, että valinnanvapauden piiriin kuuluvien sote-palveluita tarjoavien yritysten markkinointiin, mainontaan ja muuhun myyinnedistämiseen sovellettaisiin kuluttajansuojalakia ja sen 2-luvun markkinointia koskevia säännöksiä. Vastuu markkinoinnin valvonnasta tulisi olla kilpailu- ja kuluttajavirastolla, joka on markkinoinnin valvonnan asiantuntijaviranomainen.

Jotta kilpailu yritysten välillä olisi reilua, on valinnanvapauden piirissä toimivien yritysten kyettävä suojautumaan kilpailevien yritysten epäasialliselta markkinoinnilta. Toisen yrityksen sopimatonta ja hyvän liiketavan vastaista markkinointia vastaan tarvitaan selkeät säännökset. Tältä osin on sovellettava lakia sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnasta ja siihen liittyviä oikeussuojakeinoja.

Lakiesityksessä edellytetään maakunnilta panostusta oikeudelliseen asiantuntemukseen ja varautumista riitatapauksiin (s.138) maakunnan ja tuottajien välisissä sopimussuhteissa. Maakunnilla on laaja neuvonta-, tiedonanto- ja ohjausvelvollisuus. Maakunnan laajan vastuun toteuttaminen edellyttää merkittäviä panostuksia maakuntien hallintoon.

Lakiesityksen 59 §:n mukaan riita-asioihin ei sovellettaisi kuluttajansuojalakia. Valinnanvapauden piiriin kuuluvien tuottajien ja asiakkaiden välisten riitatilanteiden käsittelyn osalta jää siten epäselväksi, mitä säädöksiä asiakkaan ja valinnanvapauden piiriin kuuluvan yrityksen väliseen riita-asiaan sovelletaan ja miten ja millä forumilla kyseinen riita-asia käsitellään. Tältä osin tulisi harkita kuluttajansuojalain säännösten soveltamista ja kuluttajanriitalautakunnan käyttämistä yrityksen ja asiakkaan välisten riitojen käsittelemisessä.